UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Bartolvs In Primam Infortiati Partem

Bartolus

Lvgdvni, 1567

Supellectili legata.

urn:nbn:de:hbz:466:1-96147

Visual Library

quādo pena particulariter adijcitur cuilibet particulari ſolutioni, de quo loquitur. §. ꝙ ſi in annos, ⁊ l. lecta. ff. ſi cer. pet. ¶ Ultimo not. † ꝙ ex hoc reprobatur opi. Dy. Fran. ⁊ Accur. ⁊ Guil. in l. predia. ff. de ac. emp. vbi dicitur, ꝙ cōtractus bone fidei non nouantur per ſequentem ſtipulationē penalē: ſecus in contractibus ſtricti iuris. Hoc nō videtur verū, vt hic, ⁊ l. j. §. itē ſi ita. j. ad l. fal. ⁊ l. ſi penū. j. quādo di. le. ce. Nā ſcitis, ꝙ legata habēt naturā cōtractuum bone fidei. l. in minorum. C. in qui. cauſ. in inte. reſtit. nō eſt neceſ. ⁊ l. Seia. in fi. de do. cau. mor. ⁊ tamen videtis, ꝙ per ſequentem ſtipulationē nouātur, quod plene examinaui in l. ita ſtipulatus, in vltimis cōtrarijs, j. de ver. obl. vt dixi. ¶ † Quero, ſtatutum dicit,[a] ꝙ ſi aliquis extraxerit ſanguinē in platea, amputetur ſibi manus, niſi ſoluerit centum vſque ad quantum tempus poterit ſoluere iſta centum? Dic vt in l. item veniunt. §. idem recte. ff. de peti heredi. vbi innuit text. ꝙ vſque ad ſententiam.

ADDITIO.

ALEX. ¶ Statutum dicit. Hoc ſtatutum eſt bonum, ⁊ vide Bar. in l. ſeruus quoque. de here. inſti

LEX III.

☞ Satutum prohibens ſagittamenta extrahi extra ciuitatem tempore guerre, prohibet baliſtas extrahere.

Qui penum. [a] Eſculenta, ⁊ poculēta ad vſum patrisfa. ⁊ amicorū ipſius, indefinite legato penorū continentur: ſpeciale vero legatū ad ipſius vſum reſtringitur, ⁊ ſi arida penus legetur, nulla vaſa comprehendit: liquida vero, vilia tantū vaſa cōprehendit, ⁊ ſi legatū penorum extinguitur, ⁊ legatum vaſorū. h. d. Ro. tex. ibi, eſculenta, vtrum ea que. ⁊c. factum † eſt ſtatutum tempore guerre, ꝙ non poſſunt extrahi ſagittamenta de ciuitate, vtrū baliſte poſſint extrahi? Uidetur ꝙ ſic, quia non ſunt ſagittamenta. Sed contrarium eſt veritas, qꝛ pariter diſponitur de ſagittamentis, ⁊ inſtrumento cū quo ſagittamentū emittitur. Tex. eſt hic, ⁊ vide ꝙ per iſtum tex. in hac materia dixi in ita ſtipulatus. j. de verb. obli.

ADDITIO.

ALEX. ¶ Qui penum. Uide quod not. per iſtum tex, ⁊ in hac materia dixit Bartol. in l. ita ſtipulatus. de ver obl.

LEX IIII.

Parata ad vendendum an veniant in legato.

Nam quod liquide.

§. Item ſi quis. Penoris legatum venalia non comprehēdit, ⁊ ſi promiſcue vtebatur, tunc ad vſum annuum venalia cōtinet. De hoc tan ea que ſunt cauſa vendendi veniāt, habuiſtis in l. generali. §. vxori. ff. de vſufr. leg. ⁊ l. predia. ff. de fun. inſt. ⁊ l. pediculis. §. item cum quereretur. j. de au. ⁊ ar. le. ⁊ ideo ſi aliquis vult legare apothecam

a ſuam cum omnibus pannis, dicat, lego[a] apothecam cum pannis, ſiue ſint vēales, ſiue nō. Et ita de facto ego ꝯſuluiſſe recordor.

ADDITIO.

a ALEX. ¶ Dicat lego. Uide Bald. in l. in legatis. C. de lega.

1 ☞ Ciuitatis, vel vrbis appellatio finitur muris.

2 Ciuitate interdicta, an ſuburbia ſint interdicta.

§. Si ita. † Urbis ſeu ciuitatis appellatio muris finitur: Roma, ⁊ Peruſium, ⁊ ſimilia continentibus edificijs: ⁊ hec adiectio, vrbana, magis qualitatem, quā locū ſignificat. h. d. De hoc dixi in l. ij. j. de ver. ſig. ⁊ ibi pleniſſime dixi. per hunc §. eſt factum c. ſi ciuitas extra de ſen. excom. li. vj. vbi dicitur, † ꝙ ſi interdicta ſit ciuitas, etiā ſint interdicta ſuburbia. Dicatis vt ibi. ⁊ dixi pleniſſime in d. l. ij. j. de ver. ſig. vide gloſ. que incipit, idem ergo dico, ⁊ ſi legaui. Iſta gloſ. videtur contra iſtum tex. quia ſi lego ea que ſunt Rome ſignificatur locus, vt ea tantum que ſunt Rome veniant: ſed ſi lego penum Urbanam, videor ſignificare qualitatem, vt omnis que vbicunque eſt, veniat: ſi tamen ſit vrbico vſui deſtinata, vt hic, ⁊ j. tit. j. l. antepe.

☞ Relatiuum quis vel qui, an reſtringatur ad ſpeciem precedentem, vel genus.

§. Sicui. [a] Iſte eſt valde notabilis, ⁊ ſingularis. §. habes ergo hic, † ꝙ relatiuum quis, ⁊ qui, refertur ad genus, ⁊ ad ſpeciem exceptam. Uel potes dicere, ꝙ hic in dubio relatiuum refertur magis ad genus legatum, quam ad ſpeciem exceptam vt referatur magis ad penum, quam ad vinum. ¶ Opp. relatiuum debet reſtringere id tātum, ad quod refertur. l. a filio. §. fi. j. de ali. ⁊ ci. le ſed hic ad vinum ſolum refertur, ideo illud tantum reſtringit. Sed contra, imo ad penum non poteſt referri ſalua ratione recti ſermonis: quia penus eſt generis feminini, ⁊ relatiuum eſt generis neutri, contra l. Plautius. j. de aur. ⁊ ar. le. Sol. dictio penus, eſt omnis generis, vt ff. ead. l. §. nomen. ⁊ ideo debetis habere in text. omne penū, vt ſit generis neutri: ſed ſi habetis omnem penum, dicatis ꝙ dictio penum, aſſumatur diuerſis modis. Uno modo, quod ſit generis maſculini, ⁊ referatur ad dictionem, omnem. Alio modo, quod ſit generis neutri, ⁊ referatur ad relatiuum, quod. ¶ Quero que eſt ratio quod iſtud relatiuum, quod Rome erit, referatur magis ad penum, quam ad vinum. Dicit gl. qꝛ in dubio debemus inſpicere quod eſt minus. l. in obſcuris. j. de regul. iur. Cōtra iſtam rationem facit l. in teſtamentis. j. de re iu. Gl. non reſpondet, alij doct. dicūt, ratio eſt iſta, qꝛ quando excipit vinum quod Rome erit, iſtud vinū quod Rome eſt, eſt quoddam indiuiduum, reſpectu penus: ⁊ quādo ſequitur enumeratio indiuiduorum, reſtringit ſignificationem generis. l. cum de lanionis. §. cui fundum. ff. ti. j. Sed nihil eſt dicere, qꝛ enumeratio indiuiduorum reſtringit ſignificationem ſpeciei non nominate, contente ſub genere: non autem reſtringit genus, vt plene dixi in l. queſitum. §. pe. ff. ti. j. ideo legatū vini nō venit quādo reſtringit legatum penus. Uidetis, hic poteſt eſſe iſta ratio, qꝛ in eadem oratione ponitur aliquid diſpoſitiue, ⁊ aliquid exceptiue: diſpoſitiue omnem penum, exceptiue preter vinum: vnde in dubio relatiuum debet referri ad id, quod ponitur diſpoſitiue: non ad id, quod ponitur exceptiue. Ita loquitur hic. Contra hoc facit l. fi. §. Titia. j. de li. le. vbi in dubio verba debent intelligi eſſe poſita demonſtratiue, non diſpoſitiue. Dubito circa hoc.

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ Si cui. In iſto §. fi. habes tex. ſing. qualiter exceptio declarat regulam, ⁊ ita ipſum vt ſingularē allegat Imol. in l. filio preterito, de iniu. teſt. De qua materia vide Bar. de vſufr. le. in l. generali. §. j. in l. queſitum. de fun. inſt. ⁊ no. in c. in noſtra. de ſepul. per gl. ⁊ doc. in l. in his. de legi. per Dy. in c. j. de re. iu. in vj. ⁊ per gl. in l. j. j. de reg. iu. ⁊ in l. generali. §. j. ff. alle. ⁊ quod ibi no. Bar. ſecundum Imo. ibi ⁊ Bar. no. ⁊ docto. in l. actione. C. de trāſa. Im. in l. ſi ita legatum. in prin. de le. j. dicit, ꝙ nedum exceptio reſtringit regulam, ſed per eam legatum reſtringitur, vt hic, etiam ſi legatum annulletur vt ibi per illum tex. probatur contrarium.

* CLAV. DE SEISS. ¶ Adde Ro. conſi. ccccxvj. in fi. ⁊ conſi. ccccxcix. in fi. ⁊ latiſſime per Canoniſtas in c. quoniam frequēter. in prin. vt lit non conteſta.

LEX VII.

1 ☞ Teſtator legando cameram ſuam vxori, quid legare videatur.

Penum meam. Facit iſta lex ad id, quod
1 quotidie fit, † legat teſta-
a tor vxori cameram ſuam, quero quid contineatur[a] illo legato? Breuiter, non puto ꝙ intelligatur camera. i. locus ſed intelligo. i. res ad cameram paratas: vnde vbicunque ſunt res, ſi tamen ad camerā ſint parate, veniunt in legato, argu. huius legis.

ADDITIO.

a ALEX. ¶ Quid contineatur. Legatum factum vxori ſue, de camera ſua quid contineat, adde Bal. in rub. C. de ver. ſig.

TITVLVS X.

De ſupellectili legata.

LEX I.

1 ☞ Maſſaritiarum, quecunque continentur appellatione continentur appellatione ſuppellectilis.

Suppellex. Secūdum communem vſum in vulgari, hodie ſupellectilem non
a nominamus, ſed appellamus maſſaritias[a] in vulgari: ſed ſupellectilia in literali. Nam iſta nomina poſ-
1 ſunt ex vſu mutari vt j. eo. l. Labeo. ideo quecunque reperis † cōtineri appellatione ſupellectilium, continentur appellatione maſſaritiarum. Unde ſi aliquis maſſaritias legat, non continentur aſinus ⁊ equus, vt hic. Item ꝙ appellatione ſuppellectilis contineantur maſſaritie, videbitis j. l. proxi.

ADDITIO.

a ALEX. ¶ Maſſaritias. Adde bal. in l. in legatis. C. de leg. ⁊ Ange. in l. iiij. de le. j. ⁊ vide in l. proxi.

LEX II.

1 ☞ Maſſaritiarum, appellatione non comprehenduntur arma, nec libri apta ad reponendum: ⁊ an appellatione ſupellectilis veniat culcitra.

Supellectili. Ibi ſꝫ ſunt qui recte no. ꝙ libri
1 ⁊ † arma appellatiōe maſſaritiarum non comprehēduntur. Idem de rebus aptis ad reponendum arma, vel libros, tenementi, quia ſunt quotidiana. Item in hac l. in prin. habetis ꝙ culcitra continetur appellatione ſupellectilis. Contrariū habuiſtis. j. de au. ⁊ arg. le. l. argumento. §. j. Sol. culcitra poteſt eſſe de his rebus, de quibus poteſt dubitari, an ſit veſtis, vt ibi: ⁊ an ſupellex, vt hic: ſꝫ cōmunis vſus loquēdi nō habet ſe vt cōtineatur appellatione ſupellectilis, vt hic.

1 ☞ Error principis quando faciat ius.

2 Error communis quando habeatur pro veritate.

3 Princeps, licet non ſit veriſimile quod erret, tamē errare poteſt.

§.Sed ꝛ de his. Opp.de ſeipſo ad ſe ipſum.Primo dicit,ꝙ non debet inſpici materia.Secũdo dicit, craterẽ argẽteũ nõ eſſe in ſuppellectili. Sed diſtinguamus tẽpoꝛa,vt hic dicitur.Itẽ dicitur hic ꝙ erroꝛ Imperatoꝛis facit ius.Cõtra,ius nõ poteſt per erroꝛem conſtitui,vt l.quod nõ ratione.ff.de legib.Sol.Cy.variat in ſol.in l.j.C.que ſit lon.cõſue.in quarto cõtrario,ꝛ in l.conſuetudinis.eo.ti. Finaliter Iac.de Are.quẽ ſequitur Old.dicit multũ bene,iudicio meo.
1 †Quandoque princeps,[a] vel alius, qui habet ius cõdendi errat
a in ipſa legis conſtitutione, qꝛ in veritate non intendit legem conſtituere:ſed vtitur tanquam ſit iam conſtitutum : tunc non facit ius talis erroꝛ,qꝛ deficit conſenſus.d.l. ꝙ non ratione, ſecundum vnam lec.ff.de legi.Quandoqꝫ nõ errat in cõſtitutione legis, ſed in modo condendi,ſeu conſtituendi legem:ꝛ tunc dic,aut errat in cauſa de preterito,qꝛ dicit Imperatoꝛ ꝙ ſic fuit iam cõſtitutum, ſed errat per diſſuetudinem ſublatam ideo ſtatuimus,ꝛc. Et tũc erroꝛ facit ius,tamen tali modo non eſt trahẽdum ad cõſequens. l.quod vero.ff.de legi.Secũdum aliam lec.ita poſſumus intelligere hunc tex.quod Imperatoꝛ ſtatuit argentũ,eſſe in ſuppellectili,credens ſic alias eſſe ſtatutũ,cum nõ eſſet.Si vero errat in cauſa de pꝛeſenti:ſi quidem eſſet talis,qui faceret legis equitatem ceſſare,ceſſaret lex,qꝛ ceſſaret cauſa ſi.Si vero erroꝛ talis cauſe,non faceret equitatem legis ceſſare,tũc valet lex,ꝛ erroꝛ ius facit. hoc pꝛobatur in l.qui in aliena.§. ſi is, ꝛ l.is qui putat. ff.de acq. he.ꝛ
2 iſta eſt materia pꝛopꝛie,an erroꝛ communis faciat ius. Item †eſt alia materia,an erroꝛ communis habeatur ꝑ veritate,de qua tractatur in l.Barb.ff.de offi.pꝛeto.ꝛ l.ſi arbiter.C.de ſen.ꝛ interlocu.Sed videtur ꝙ erroꝛ vnius non faciat ius,ſed erroꝛ cõmunis ſic,vt legibus contrarijs.Sol.hic eſt erroꝛ pꝛincipis,quẽ omnes debent ſequi.Sed cõtra,quomodo pꝛinceps errat?vt l.omnium.
3 C.de teſta.Reſpon,non †eſt veriſimile ꝙ erret, ſed errare poteſt. Uide gl,que incipit,vtebantur,ꝛc.ibi.de iuriſ.om.iu.l.ſi per erroꝛem.ſed ibi eſt erroꝛ pꝛiuati.Item ibi,l.oꝛnamentoꝛum.Solu.dic vt ibi,quia ibi etiam eſt erroꝛ pꝛiuati.nota bene.

ADDITIO.

a ALEX.¶ Quandoque pꝛinceps. De erroꝛe pꝛincipis, ꝛ quomodo,ꝛ quãdo erret ꝑnceps in iure,vide bal.ĩ l.ij. C.ſi cõtra ius.

LEX IIII.

Inſtrumenti. Oppo. quod inſtrumentum non eſt ſuppellex.l.labeo.§.j. ĩ.eodem.Sol. Id quod hic dicitur inſtrumenti,ꝛc. intellige,ſcilicet patriſſa.non domus,vel fundi,vt ff.eod.l.j.

LEX VII.

1 Communis vſus loquendi dat ſignificationem rei, ꝛ an ſit pꝛopꝛia ſignificatio,nu.4.vbi quod eſt figuratiua.
2 Nemo exiſtimandus eſt dixiſſe quod non etiam mẽte cogitauit.
3 Teſtatoꝛ quare cum vult minuere legatum, ſtatur nude eius voluntati:ſecus quando vult augere.
5 Statutum , ſi fuerit , quod ſtatuta debeant intelligi ſecundum pꝛopꝛiam ſignificationem , an intelligentur ſecundum communem vſum loquendi.
6 Tempus quantum requiratur,ad hoc vt vſus loquendi,dicatur communis vſus vtendi,ꝛ vſus intelligendi.
7 Teſtis ad pꝛobandum communem vſum loquendi , debet in ratione dicti dicere,quia per dictum tempus audiuit.
8 Teſtis interrogatus ſuper communi vſu loquendi, quomodo ſcit, ſi reſpondet quod communiter audiuit dicere,pꝛobat.
9 Communis vſus vtendi vt dicatur pꝛobatus,quantum tempus requiratur.
Articuli in communi vſu vtendi , qualiter foꝛmentur,ꝛ ſuper eis habeant deponere teſtes.
10 Teſtis deponens ſuper communi vſu vtendi , ſi interrogatur quot perſonas vidit vti,qualiter reſpondeat.
11 Articuli ſuper communi vſu intelligendi qualiter foꝛmentur , ꝛ ſuper iſtis teſtes habeant deponere.
12 Uoluntas defuncti pꝛobatur ex communi vſu loquendi,vtendi, ꝛ intelligendi.
Lex quando dicit , quod opinio omnium ſic eſt,ex ſupꝛaſcriptis pꝛobari debet.

Labeo. Inſtrumẽta domeſtica ad vſum patriſfa. deputata,ſupellectilis legatum compꝛehẽdit,ex pꝛopꝛia ſignificatione vocabuli : ꝛ ea que poſſunt ex diuerſis generibus cõtineri,ex vſu teſtantis cõpletuntur legato:ſed in his que conſtat aliam ſpeciẽ continere,teſtantis vſus nõ inſpicitur.h.d.Diuide hãc l.Ponit enim pꝛimo,quid ſit ſuppellex ſecundũ Labeonem.Secundo, quid ſit ſuppellex ſecundum Tuberonem.Tertio, ponit dictum Seruij, in his que poſſunt diuerſis generibus contineri. Quarto, ponit dictum Tuberonis contradicentis Seruio in vno mẽbꝛo ſui dicti.Quinto,ponit dictum Iuriſcõſulti authoꝛis huius,l.in quo Tubero repꝛehenditur,ꝛ dicto Seruij ſtatur. Secunda ibi[illegible] bero.Tertia ibi,ſed de his.Quarta ibi,id Tubero.Quin[illegible] ſed ꝛ ſi magno. ¶ In tex.ibi,in quam rationẽ,ꝛc.ad quem[illegible] deputate ſunt,ſecundum Dy. ¶ No.tex.ibi non enim ex o[illegible]
1 nibus , †quod communis vſus loquendi dat ſignificatione[illegible]
2 †Not.etiã ibi, ceterum nemo exiſtimandus eſt dixiſſe, quod[illegible] etiam mente agitauerit. Dic, ſed per vſum patriſfamil.etiam[illegible] bus,quas conſtat alterius generis eſſe , eius mentem hab[illegible] ergo de verbis non eſt curandum,ſecundum Tuberonem[illegible] dicitur hic,ꝙ argẽtum eſcarium,eſt alterius generis quã[illegible] lex.Cõtra.ĩ.l.pꝛoxim.Solu.vere eſcarium non eſt alterius[illegible] ris,imo de his,de quibus dubitatur. Et hoc voluit Iuri[illegible] tus,dum ponit exemplum de argento eſcario.¶ Item opp[illegible] tur hic,ꝙ ex communi vſu,non ex opinionibus ſingulo[illegible] bet inſpici. Contra , opinio cuiuſqꝫ inſpicitur, l.legata.ĩ.[illegible] Quintus,ij.§.argento. ĩ.de aur.ꝛ arg.leg.Huius timoꝛe[illegible]
a gna[a] loquitur hic multum bene,ꝛ quaſi nõ indiget addi[illegible] qua:vide ipſam, que incipit,ſcilicet,pꝛopꝛio,ꝛc.ibi,alit[illegible]
3 rit,vt ibi no. ¶ †Quero que eſt ratio differẽtie,ꝙ quãdo[illegible] nuere,ſtatur voluntati defuncti:ſecus quando vult augere[illegible] ſpondeo,quod diminutio legati ſit nuda voluntate defun[illegible] tacita.l.iij.§.ſi.ĩ.de adimen.leg.Sed dari nuda volũtate[illegible] ſet.qꝛ quando incognita verba exprimit, remanet nuda[illegible] d.l.iij.alleg.in ea.gl. Item ibi.l.ſi quis,in pꝛincipio. So[illegible] ibi ſignificatio verbi aliquo modo poterat extendi ad[illegible] ſenſit. ¶ Quero que ſunt illa,de quibus poteſt dubitar[illegible] alterius generis, vel non? Unum exemplum ponit hic[illegible] eſcario,aliud eſt in culcitra,ff.eo.l.iij.in pꝛin.coniuncta l.[illegible] to.§.j.ĩ.de auro ꝛ argen.leg. Item in tapetis,vt ff.eo.l.de[illegible]
4 coniuncta l.argumento.§.j.ĩ.de aur.ꝛ argẽ.leg.Dicitur hic
b enim ex opinionibus, ꝛc. quero. vtrum[b] communis vſus ſit pꝛopꝛia ſignificatio,vel impꝛopꝛia? Reſpõdeo,cõmunis vſus p[illegible] eſſe idem cum pꝛopꝛia ſignificatione , ꝛ nihil repugnat : ꝛ p[illegible] eſſe ꝙ aliud eſt pꝛopꝛia ſignificatio,ꝛ aliud cõmunis vſus loquendi:ꝛ tunc non erit pꝛopꝛia,ſed figurata,l.cũ de lanionis.§.[illegible] ff.de fun.inſtr.ꝛ h.d.gl.hic,que incipit,ſcilicet,pꝛopꝛio,ꝛc.Et hoc quod dicit figurata concluditur,ꝙ non eſt pꝛopꝛia.Nam figura ꝛ imago,non eſt pꝛopꝛie id quod figuratur.l.ij.C.de iur.aur.an.ꝛ l.imaginariam.ĩ.de regu.iur. Pꝛeterea populus non poſſet facere,ꝙ vere alteretur pꝛopꝛia ſignificatio rei,l.ij.de vſufruc.earum rerum que vſu conſu. Unde concludo,ꝙ communis vſus loquendi non eſt pꝛopꝛia ſignificatio,ſed figuratiua. Et iſta ſunt ver[illegible] Iac.Butr.in quadam ſua diſputatione, ꝛ hoc eſt vnde ſtatu-
5 ta,que dicunt,ꝙ †debeant intelligi ſecundum pꝛopꝛiam ſignificationem:alias ſi tale ſtatutum non reperiretur, ſtaremus com[illegible]
c vſui loquendi[c],ꝛ recederetur a pꝛopꝛia ſignificatione.l.[illegible]
* §.quod tamẽ Caſſius*.ff.de legat.iij ¶ Et pꝛo huius[illegible] ne habemus videre tria. Pꝛimo,communem vſum[illegible] Secundo,communem vſum vtendi.Tertio,communem[illegible] ligendi,ꝛ videntur idem pꝛima facie, ꝛ ſunt multum[illegible]
6 patebit, ¶ †Quero ergo,dum dico,communem vſum[illegible] ſeu vtendi,ſeu intelligendi,quãti tempoꝛis vſus requiratur[illegible] hic multum no.videtur dicere, quod requiritur vſus longi tempo-
* ris,*ibi dum dicit, ꝛ ſic vſitata,ꝛc.qui vſus ſit per curium long[illegible] tempoꝛis.l.de quibus.ff.de legi.ꝛ l.conſuetudinis.C.que ſit long. conſuetu. ¶ Circa communem vſum loquendi, pone exemplum[illegible] Teſtatoꝛ habens multos equos,legauit alicui palafrenos[illegible] dubitatur quid intelligatur appellatione palafrenoꝛum[illegible] Certe debet declarari a communi vſu loquendi. Ad declarandum autem communem vſum loquendi foꝛmabis articulum,ꝙ a de[illegible]
d annis citra,[d] ꝛ per ipſum tempus,communis vſus loquendi[illegible] in hac ciuitate vnde eſt teſtatoꝛ, vel vbi teſtatoꝛ cõuerſabatur[illegible] equus talis conditionis appellaretur palafrenus. Quod a[illegible] dixi a decẽ annis citra, ꝛ per ipſum tempus , dixi propter[illegible] ff.dixi:qꝛ ad hoc vt communis vſus cõſtituatur,requiritur[illegible] longi tempoꝛis.Quod dixi,vnde teſtatoꝛ eſt, vel vbi conuerſa-tur,pꝛobatur in l.numis.ff.de le.iij.ꝛ l.ſi ſeruus plurium.§.ſi.ff.
7 leg.j.Sed †quid dicet[e] teſtis ſuper hoc articulo? Rñ.dicet,[illegible]
e tenta in articulo vera eſſe. Interrogatus,quomodo ſcit. Dicet
f per dictum tẽpus,in dicto loco audiuit equũ talis cõditionis omnibus tractantibus de hoc,palafrenũ vocari. Quare dic[illegible] diuit? Rñ.quia ratio teſtis debet concludere id,quod per ſen[illegible]
g coꝛpoꝛeum cõpꝛehenditur.[g] l. qui teſtamento.§.ſi.ff. de teſta.[illegible] his que in teſtamento delen.l.j. in pꝛin. ꝛ ideo ſi teſtis interroga-tus. quomodo ſcit : reſpõderet,ꝛ diceret,qꝛ ſic communiter [illegible] tur,nec apponeret ſe audiuiſſe,nihil concluderet,qꝛ non te[illegible] citur,nec apponeret ſe audiuiſſe,nihil concluderet,qꝛ nõ te[illegible]
* tur*aliquid quod ſuo ſenſu perciperet. Facit quod not. In[illegible]
8 cum cauſam.extra de teſt. ¶ Sꝫ quero,†quid ſi teſtis interroga-tur,quomodo ſcit,reſpõdet,qꝛ ſic cõmuniter audiuit dicere,[illegible]

repetit dicto tēpoꝛe, vel in dicta ciuitate, pꝛobat ne? Videt quod non. Licet enim pꝛimo dixerit articulum verum eſſe: tamen in ratione tempus ⁊ locus non videtur repetitus, ar. l. qui fundum. ff. de contrahen. empt. Crederem contrarium ſalua melioꝛi deliberatione: quia ſi ratione dicti, intelligimus de alio loco, vel tempoꝛe, quam in dicto dixerit: reperitur quod dixerit diuerſa ⁊ varia, qꝛ locus ⁊ tempus diuerſitatem inducunt: ⁊ ideo debet puniri pena falſi,[h] l. eos. ff. de fal. ⁊ l. qui falſo. ff. de teſtib. ideo ne incidat in falſitatem, debemus rationem ſupplere[i] inquantum poſſumus, c. cum tu. extra de teſtib. ⁊ in pꝛima conſtitutione C. in §. quibus.
* ¶ Secundo quero, † de communi vſu vtendi, quanti tempoꝛis debeat eſſe? Supꝛa dictum eſt: ⁊ pone exēplum in l. quod ſi nolit. §. qꝛ aſſidua. ff. de edi. edic. ⁊ l. excepto. C. locat. ⁊ ibi ponūtur plura exempla. C. de agri. ⁊ cenſi. l. domini pꝛedioꝛum. libꝛo. xj. ⁊ l. ſi pꝛius. §. j. ff. de aqua plu. arcen. Articulus foꝛmabitur ſic, quod a decem annis citra, ⁊ per ipſum tempus communis vſus fuit in ciuitate iſta, quod ille qui emeret pannum de lino, haberet ad menſuram bꝛachij maioꝛis, qualiter deponet teſtis? Reſpōdeo, dicet contēta in articulo vera eſſe. Interrogatus, quomodo ſcit: dicet, quia ſic vidit vti ementes, ⁊ vendentes, in dicta ciuitate a decem annis citra, ⁊ per ipſum tempus: ⁊ poſſent foꝛmari queſt. ſupꝛadicte, quas omitto. dic vt ſ. ¶ Sed quero, † ſi interrogatur quot perſonas vidit vti: quero, de quot debeat deponere? Reſpondeo, ſtatur in arbitrio iudicis. Nam ſi quidem eſt factū quotidianum requiritur quod talis vſus ſit factus a multis perſonis, ſin vero non eſt factum ita quotidianum, non requiritur factum a multis perſonis. l. cum quidē. §. quod dicitur. ff. de acqui. heredi. cum gl. que incipit, cōmuni opi. ⁊ ibi dixi. Et aduerte, quia opoꝛtet ꝙ dictum teſtis concludat, quod a pꝛima die qua vidit, cucurrerint iſti decem anni, ⁊ etiam ſi poneret in articulo, eſſet conſulte factū vt dicimus in materia que ſit longa conſuetudo. Sed quid ſi teſtis dicit ſe hoc vidiſſe fieri a multis perſonis, ſed de nominibus non recoꝛdatur? Reſpond. ſufficit l. teſtium. C. de teſti. ¶ Tertio quero, † de communi vſu intelligendi, de quo pone exemplum per l. in vſu. ff. de ver. ſignifi. vbi plurale ponitur pꝛo ſingulari. Itē pone exemplum in vulgari ſermone, ſi el filiolo mio ſe moꝛeſſe, bona mea deueniant in talem. hec verba ſecundum communem vſum intelligendi, intelliguntur, id eſt, ſi filius meus deceſſerit ſine liberis. Articulis debet foꝛmari, quod a x. an. citra, ⁊ per ipſum tempus, communis vſus intelligendi fuit. quod talia verba, ſi el filiolo mio ſe moꝛeſſe, intelligantur, id eſt, ſine liberis deceſſerit. Sed quid dicet teſtis? Reſpon. dicet contenta in articulo eſſe vera: ⁊ interrogatus, quomodo ſcit: dicet, quia per totum tempus in dicta ciuitate audiuit ab omnibus hominibus loquētibus de hoc ꝙ iſta verba ſic intelligebantur. Ex hoc, ꝙ dicti homines dicebāt ſic ſe intelligere: ſtatim ſequitur, ꝙ ſic intelligebant: quia † nemo dicit, ꝙ mente non agitauit, vt hic: ⁊ ſic de intellectu teſtificantur ex ſenſu coꝛpoꝛeo. Ex iſtis tribus quandoque pꝛobatur defuncti voluntas. l. cum de lanionis. §. aſinam. ff. de fun. inſt. Itē cum lex dicat, ꝙ opinio omnium ſic eſt. ꝙ debet pꝛobari. l. ſi arbiter. ff. de pꝛoba. quomodo pꝛobatur? Reſpond. pꝛobando aliquid ex ſ. dictis, pꝛobatur communis opinio.

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ Gl. magna. Iſtam gl. allegat pꝛo melioꝛi de coꝛpoꝛe iuris Imol. in l. ſi quis fundi. de leg. j.

b ALEX. ¶ Quero vtrum. An communis vſus loquendi ſit pꝛopꝛia, vel impꝛopꝛia ſignificatio, adde bar. ⁊ doc. i rub de ope no. nū.

ALEX. ¶ Cōmuni vſui loquendi. In ſtatutis ſtamus communi vſui loquendi. Adde gl. not. in c. nonnulli. de reſcrip. in ca. cupientes. de ele. in vj. ⁊ quod no. Ioan. And. in c. fundamenta. eodē tit. fallunt tamen iſta in ſtatutis penalibus vt communiter tenetur in d. rub. de ope. no. nun. licet Bart. ibi contra, adde not. per bar. in l. j. de ſu. ⁊ legi. ⁊ quod not. Bar. in l. omnes populi. in interpꝛetatione declaratiua. de iuſt. ⁊ iu. ⁊ c. ex literis. el. j. de ſpon. ⁊ latius Bal. in d. l. omnes populi. ⁊ quod nota. idem Bal. in l. non dubiū. C. de lega. ſi tamen ſtatutum debet intelligi pꝛopꝛie, non recipit intellectū a communi vſu loquendi, ſecundum Bart. hic. Et vide Bald. in d. l. omnes populi. in vlti. col. ⁊ ibi dixi, ⁊ vide Bart. in l. cum de lanionis. §. aſinam. de fundi. inſtru. ⁊ omnes intellectus, qui nō ſonat in auribus populi, dicetur eſſe extraneus, ſecūdum Bal. de pace conſtan. in §. ſententie quoque.

CLAV. DE SEISS. ¶ §. Quod tamen Caſſius. Ad idem Pa noꝛ. in c. ne pꝛo defectu. co. j. de elec. tex. in c. j. circa medium. de trāſlat. epiſco. quem ibi dicit ſingularem Bal.

CLAV. DE SEISS. ¶ Vſus longi tempoꝛis. Nunquid autē ſufficiat oſtendere ꝙ lex vtitur hoc vſu. Barto. vult ꝙ non, in l. ſi quis ſeruū. ff. de cond. ⁊ demon. In contrarium facit ꝙ not. in l. liberoꝛum. in ij. queſt. pꝛin. ff. de ver. ſig. vbi videtur etiā tenere hāc ſecundam partē, ⁊ idem Bar. in l. oēs populi. ff. de iuſti. ⁊ iur. ⁊ in d. l. liberoꝛū dicit ꝙ pꝛopꝛia ſignificatio ſumitur ex authoꝛitate legis. vide eundē in l. ſi neceſſarias. §. ſi annua. ff. de pign. act. vbi dicit, ꝙ videtur ꝙ Iuriſconſultus. eſt quandoqꝫ impꝛopꝛie loquutus circa iſtas oꝛationes. vide etiam quod dicit Are. in l. ſciendū. poſt Roma. ff. de verboꝛum obliga.

d ALEX. ¶ Decem annis citra. Not. quod communis vſus pꝛobatur per decennium. Adde Bal. in l. ij. alias iij. C. ſi aduer. rem iu. ⁊ Bart. in l. j. C. de digni. libꝛo. xij.

e AND. BAR. ¶ Sed quid dicet. Et vide Ioan. in c. cum tu. de teſ. vbi no. exclamat de hoc dicto.

f ALEX. ¶ Reſpon. dicet. Vide quod not. Bal. in l. ij. C. ſi aduer. rem iudic. vbi per iſta dicit, ꝙ ſufficit ꝙ quis ſe in communi geſſerit vt paterfa. per x. annos.

g ALEX. ¶ Compꝛehenditur. Item videtur ſufficere dicere hoc audiuiſſe a ſenibus ſecundum Bart. in l. ſi choꝛus. §. j. de leg. iij.

* CLAV. DE SEIS. ¶ Non teſtificatur. Hoc tenet Bald. poſt Dy. in l. de quibus. col. fina. ff. de legib.

h ALEX. ¶ Pena falſi. Adde quod not. Bal. in ſimili in l. fi. C. de reb. cre. in pꝛincip.

i ALEX. ¶ Rationem ſupplere. Not. in redditione rationis teſtis, intelligitur repetitum tempus, ⁊ locus, ⁊ adde Bar. in trac. de teſt. quem etiā refert Bal. in l. edita, ad fi. de eden. ⁊ Bald. in l. nulla. ff. de le. ⁊ in l. teſtium. ⁊ in l. ſolam. C. de teſti. ⁊ tex. ⁊ quod ibi not. habetur iij. queſtio. ix. nihilominus. ⁊ tenet ibi Bal. in dicta l. teſtium. C. de teſtibus ſecundum Nicola. de Mat. quod licet teſtis dicat, non recoꝛdoꝛ de loco, licet ſit interrogatus, tamen pꝛobat. licet gloſ. ibi teneat qd debeat deponere de loco, ⁊ iſtis adde no. per Bartol. poſt gloſſ. in l. ij. de aqua plu. arcen. ⁊ id ꝙ ibi dicit not. Bartol. ſequitur Bal. in l. de quibus. ff. de legi. ⁊ l. apud antiquos. C. de fur.

* CLAV. DE SEISS. ¶ §. Quibus. Iſtud dictū ſequitur Alex. conſi. c. volu. j. vbi alleg. alias concoꝛd. bene facit in ſimili tex. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chꝛiſogonus. in fin. per locum ab oppoſito. ff. de verboꝛum obligation.

LEX VIII.

1 ☞ Teſtatoꝛ ſi legat omne aurum ⁊ argētum, quod ipſe habet, vtrum debeatur pecunia, vide in fi.

CUm quidam. Hec lex tractat aliquantulum de materia l. quſitum §. pen. ff. de fun. inſtr. ⁊ eſt bene foꝛte contrarium, ⁊ bꝛeuiter hoc intendit. Argentum eſcarium, ⁊ potoꝛium, appellatione ſuppellectilis non continetur, niſi ex vſu patriſfa. illud ſignificetur. h. d. Contra hanc l. op. quando fundus ⁊ inſtrumentum legatur, ſecundum opi. quam tenui vobis, cedit inſtrumentum fundi, ⁊ patriſfa. ⁊ ſic omne argentum eſcarium ⁊ potoꝛium, vt ſ. de fun. inſtr. l. queſitum. §. ſed ſi fundus. Dicit gl. ꝙ hic continetur inſtrumentum patriſfa. ſed qꝛ adiecit, ⁊ ſupellectili, videtur velle ꝙ non cōtineatur aliud, quā ſit in ſuppellectili. Iſtud non videtur bene dictum qꝛ cum enumeratio ſpecierum adijcietur nomini, vel verbo, vel participio ſignificatiuo tempoꝛis, tunc non reſtringit genus, l. ſi mancipia. ff. de fund. inſtr. hic aūt adijcitur nomini, vnde non reſtringit genus. Sed credo, ꝙ glo. bene dicat, ⁊ reſpondeo ad contrarium, quia hic legauit domum cum iure ſuo, id eſt, domum cum omni inſtrumento ſuo, ſcilicet domus: vnde in genere pꝛecedenti inſtrumenta patriſfa. non continebantur, ſed ſolum inſtrumenta domus. Item in ſpeciali ſupellectili non continetur iſtud argentum eſcarium ⁊ potoꝛium merito non debetur, arg. ad hoc ſ. de fun. inſt. l. ville. §. j. Vel. dic tenendo gloſ. que eſt C. de verb. ſigni. l. ij. que dicit legando fundū ⁊ inſtrumentum non contineri niſi inſtrumentum fundi ſub genere pꝛecedenti: ſi non continetur, merito non debetur. ¶ Quero,
1 † teſtatoꝛ legauit vxoꝛi omne aurum ⁊ argentum quod ipſe habet: vtrum debeatur pecunia? Tex. eſt in l. cum aurum in pꝛin. de aur. ⁊ arg. leg. concoꝛdat l. Quintus. §. j. eod. titu.

LEX IX.

1 ☞ Scripture authoꝛum que pꝛobent.

a LEgata.[a] De his pleniſſime dixi vobis in l. que
1 ſitum. l. pe. ff. de fun. inſt. Quero, † vtrū ſcripture authoꝛum pꝛobent? Dic quedam ſunt ſcripture ⁊ authoꝛitates appꝛobate ab Imperatoꝛe, vel ſummo pontifice, ⁊ iſtis eſt credendum vt in authent. l. j. ff. ſi cert. pet. ⁊ l. leges la. j. C. de leg. Quedam ſunt, que nec impꝛoaate ſunt nec appꝛobate, ⁊ tunc ſubdiſtingue, ant pꝛocedunt enunciatiue: ⁊ ſtatur eis, ſi reperitur ꝙ antiqui ſteterunt, vt pꝛobatur in l. Celſus ⁊ l. monumenta. ff. de pꝛo. ⁊ c. cum cauſam extra de pꝛo. Quedam ſunt que pꝛocedunt determinando, ⁊ decidendo: ⁊ tunc vidēdum qui ſtudia teneant, ⁊ tunc eis creditur, l. ſeptimo menſe, ff. de ſta. ho. quedam ſunt que non appꝛobantur a ſtudijs, niſi inquantum ratione pꝛobentur, vt ſunt dicta magiſtralia, l. j. C. de legib.

ADDITIO.

a AND. BAR. ¶ Legata. Et vide doc. i l. manumiſ. ff. de iuſ. ⁊ iu.